

Το Δαιμόνιο του Σωκράτους και η δοκιμασία του Τίμαρχου

«Για το δαιμόνιο του Σωκράτη, φίλοι μου, τι θα λέγαμε», είπε ο Θεόκριτος, «πως είναι μύθος ή όχι; Προσωπικά, αυτά που λέγονται για τον Πυθαγόρα σχετικά με την μαντική, τίποτε δεν μου φαίνεται τόσο σπουδαίο και θεϊκό. Όπως ακριβώς ο Όμηρος παριστάνει την Αθηνά 'να *παραστέκεται σε κάθε δοκιμασία*' στον Οδυσσέα, παρόμοια και στην περίπτωση του Σωκράτη το δαιμόνιο φαίνεται να του χάρισε εξαρχής σαν οδηγό στην ζωή ένα είδος όρασης, που προχωράει μπροστά του και τον φωτίζει σε θέματα σκοτεινά, που δεν μπορεί να διακρίνει ο ανθρώπινος νους. Γι' αυτά τον συμβούλευε συχνά το δαιμόνιο και του ενέπνεε τις αποφάσεις του. Για περισσότερες, και πιο σημαντικές πληροφορίες πρέπει να καταφύγει κανείς στον Σιμμία και στους άλλους φίλους του Σωκράτη. Μπροστά μου όμως μια φορά, όταν πήγαινα να συναντήσω τον μάντη Ευθύφρονα, συνέβη – όπως θυμάσαι Σιμμία – να βαδίζει ο Σωκράτης προς το Σύμβολο και όπου ήταν το σπίτι του Ανδοκίδη, υποβάλλοντας ταυτόχρονα με εύθυμο τρόπο ερωτήσεις στον Ευθύφρονα, ο οποίος ήταν σε σύγχυση. Ξαφνικά σταμάτησε, έμεινε σιωπηλός για αρκετή ώρα, συγκεντρωμένος στον εαυτό του και έπειτα έστριψε και πήρε τον δρόμο των μαραγκών καλώντας και τους φίλους του που είχαν ήδη προχωρήσει μπροστά απ' αυτόν, λέγοντας πως τον επισκέφτηκε το δαιμόνιο. Οι περισσότεροι έστριψαν, ανάμεσα τους κι εγώ, ακολουθώντας κατά πόδας τον Ευθύφρονα, ενώ κάποιοι νεαροί συνέχιζαν να βαδίζουν, αδιαφορώντας για το δαιμόνιο του Σωκράτη, τραβώντας μάλιστα μαζί τους και τον Χάριλλο, τον αυλητή, που είχε φθάσει μαζί μ' εμένα στην Αθήνα για να συναντήσει τον Κέβητα. Καθώς βάδιζαν στον δρόμο των μαρμαρογλυπτών, κοντά στα δικαστήρια, συνάντησαν πολλά γουρούνια μαζεμένα, βουτηγμένα στην λάσπη, που σπρώχνονταν. Ήταν τόσα πολλά ώστε, καθώς δεν μπορούσαν να παραμερίσουν, έπεσαν επάνω τους και έριξαν ορισμένους κάτω, λερώνοντας τους υπόλοιπους. Αργότερα ήλθε ο Χάριλλος στο σπίτι με τα πόδια και με τα ρούχα μέσα στην λάσπη, έτσι ώστε να θυμόμαστε πάντα με γέλιο το δαιμόνιο του Σωκράτη, και να θαυμάζουμε το θείο που δεν εγκατέλειψε και δεν αδιαφορούσε ποτέ για τον άνθρωπο αυτόν».

Ο Γαλαξίδωρος αποκρίθηκε: «Νομίζεις, Θεόκριτε, πως το δαιμόνιο του Σωκράτη έχει κάποια ιδιαίτερη και ξεχωριστή δύναμη και όχι ότι ο ίδιος αφού ισχυροποίησε με την πείρα την κοινή σε όλους μαντική δύναμη, μπορεί και διακρίνει την έκβαση πραγμάτων που είναι σκοτεινά και δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτά με την λογική; Όπως ακριβώς το βάρος μιας δραχμής δεν μπορεί κάνει το γλωσσίδι της ζυγαριάς να γείρει, ενώ σε περίπτωση ισορροπίας αν προστεθεί, κάνει το όλο σύστημα να γείρει προς την μεριά της, έτσι κι ένα φάρνισμα, μια τυχαία φράση ή κάποιο παρόμοιο σημάδι όντας μικρό και ασήμαντο δεν έχει την δύναμη να παρακινήσει τον νου για δράση. Αν προστεθεί όμως στον ένα από δυο αντίθετους συλλογισμούς, διαλύει το δίλημμα, και αναιρεί την ισορροπία, οπότε υπάρχει κίνηση και ορμή». Ο πατέρας μου τον διέκοψε τότε και είπε: «Όμως άκουσα με τα αυτιά μου, Γαλαξίδωρε, κάποιον φιλόσοφο της μεγαρικής σχολής μεγαρικό, που κι αυτός το είχε ακούσει από τον Τερψίωνα, να λέει ότι το δαιμόνιο του Σωκράτη δεν ήταν παρά φαρνίσματα, δικά του ή των άλλων. Αν κάποιος φαρνιζόταν στα δεξιά του, πίσω του ή μπροστά του, συνέχιζε αυτό που σκόπευε να κάνει, ενώ αν φαρνιζόταν από αριστερά του, δεν

προχωρούσε. Όσο για τα δικά του φταρνίσματα, (αν φταρνιζόταν) ενόσω ήταν έτοιμος να δράσει, αυτό εδραίωνε την απόφαση του, ενώ (αν φταρνιζόταν) την στιγμή που είχε ήδη αρχίσει την πράξη, τον συγκρατούσε και σταματούσε την δράση. Αυτό όμως που με παραξενεύει είναι ότι αν κατέφευγε σε μαντικά φταρνίσματα, δεν έλεγε πως είναι αυτά αλλά το δαιμόνιο που τον εμποδίζει ή τον παροτρύνει. Αυτό θα ήταν, φίλε μου, δείγμα ματαιοδοξίας και κομπασμού και όχι ειλικρίνειας και απλότητας – ιδιότητες που νομίζουμε ότι έκαναν τον άνθρωπο να είναι πραγματικά σπουδαίος και ξεχωριστός ανάμεσα στους πολλούς – αν θορυβούμενος κάθε στιγμή που τύχαινε να ακούσει εξωτερικές φωνές ή φταρνίσματα, απέφευγε την δράση και παρατούσε τις αποφάσεις του, Η θέληση όμως του Σωκράτη φαίνεται πως είχε σε κάθε περίπτωση μια δύναμη, λες και εκπορεύονταν από ορθή και ισχυρή κρίση και αρχές. Πράγματι, το γεγονός ότι σε όλη του την ζωή έμεινε εκούσια πιστός στην φτώχεια, ενώ μπορούσε να είχε χρήματα από φίλους που του τα έδιναν με πρόθυμα και με χαρά, το ότι δεν εγκατέλειψε την φιλοσοφία παρά τα τόσα εμπόδια και τελικά το ότι ενώ υπήρξε από τους φίλους του ένα έξυπνο και καλοσχεδιασμένο σχέδιο για να σωθεί και να φύγει, δεν κάμφθηκε μπροστά στις ικεσίες τους, δεν φοβήθηκε τον θάνατο και αντιμετώπισε με ήρεμο νου την συμφορά. Όλα αυτά, δεν είναι συμπεριφορά ανθρώπου, που αλλάζει γνώμη εντελώς ξαφνικά από σημαδιακές φράσεις ή φταρνίσματα, αλλά που οδηγείται προς το αγαθό οδηγούμενος από κάποια ανώτερη δύναμη και αρχή.

Άκουσα πάλι ότι είχε προείπει σε μερικούς φίλους του την καταστροφή της στρατιωτικής δύναμης των Αθηναίων στην Σικελία. Αλλά και πριν από αυτό, τότε που ο Πυριλάμπης, ο γιος του Αντιφώντα, πιάστηκε από εμάς αιχμάλωτος τραυματισμένος από ακόντιο κατά την καταδίωξη στο Δήλιο, όταν άκουσε από εκείνους που είχαν έλθει από την Αθήνα για να κλείσουν ειρήνη ότι ο Σωκράτης μαζί με τον Αλκιβιάδη και τον Λάχη κατέβηκε στην Ρηγίστη και επέστρεψε στην πατρίδα, ανέφερε πολλές φορές το όνομά του, και κατηγορούσε τους φίλους και συναγωνιστές στον λόχο του, που έτυχε να φύγουν μαζί του προς την Πάρνηθα και σκοτώθηκαν από το ιππικό μας, επειδή παράκουσαν το δαιμόνιο του Σωκράτη και φεύγοντας από την μάχη δεν ακολούθησαν τον δρόμο που πήρε ο Σωκράτης αλλά άλλον. Νομίζω πως αυτά τα έχει ακούσει και ο Σιμμίας».

«Πολλές φορές», είπε ο Σιμμίας, «και από πολλούς. Γιατί με αφορμή τα γεγονότα αυτά λέγονταν πολλά στην Αθήνα για το δαιμόνιο του Σωκράτη».

«Τι γίνεται», είπε ο Φειδόλας, «Σιμμία; Θα αφήσουμε τον Γαλαξίδωρο με τα αστεία του να υποβιβάζει μια τόσο σπουδαία εκδήλωση μαντικής σε φταρνίσματα και τυχαίες φράσεις, τα οποία ακόμη και οι απλοί άνθρωποι τα θεωρούν ασήμαντα και τα κοροϊδεύουν, ενώ, όταν εμφανίζονται σοβαροί κίνδυνοι και σοβαρές περιστάσεις, συμβαίνει αυτό που λέει ο Ευριπίδης:

«Μπροστά σε σιδερένιο μαχαίρι κανείς δεν λέει τέτοιες ανοησίες».

Ο Γαλαξίδωρος τότε είπε: «Τον Σιμμία, Φειδόλαε, είμαι πρόθυμος να ακούσω, αν δηλαδή άκουσε με τα αυτιά του τον Σωκράτη να μιλάει σχετικά και να πεισθώ μαζί με εσάς. Σχετικά όμως με τα όσα ειπώθηκαν από εσένα και τον Πολύμνη, δεν είναι δύσκολο να τα αναιρέσει κανείς. Όπως

ακριβώς στην ιατρική ο ακανόνιστος σφυγμός ή μια φλύκταινα είναι ασήμαντο σημάδι κάποιας όχι ασήμαντης ασθένειας και για τον καπετάνιο το κρώξιμο ενός θαλασσινού πουλιού ή το πέρασμα ενός αραιού σκοτεινού σύννεφου προαναγγέλλουν άνεμο και ταραγμένα κύματα, έτσι και για την μαντική ψυχή ένα φτάρνισμα ή μια τυχαία φράση δεν είναι από μόνο του κάτι σημαντικό αλλά σημάδι κάποιου σπουδαίου γεγονότος. Σε καμιά τέχνη δεν είναι αξιοκαταφρόνητο να προλέγει με ασήμαντα ή λίγα σημάδια, κάποια σπουδαία ή πολλά πράγματα. Παρόμοια κάποιοι που αγνοεί την σημασία των γραμμάτων, βλέποντας λίγα και ασήμαντα στην μορφή, δεν πιστεύει ότι ένας άνθρωπο που γνωρίζει τα γράμματα μπορεί με την βοήθειά τους να διηγηθεί με αυτά πολέμους μεγάλους που έγιναν παλιότερα, κτίσεις πόλεων, κατορθώματα και παθήματα βασιλιάδων, και μπορεί να ισχυριστεί ότι κάποιο δαιμόνιο αναγγέλλει και υπαγορεύει σε εκείνον τον ιστορικό το καθετί. Αυτό θα σε έκανε βέβαια να γελάσεις, φίλε μου, με την αμάθεια του ανθρώπου. Έτσι πρόσεξε μήπως και εμείς, αγνοώντας την σημασία αυτών των σημαδιών της μαντικής που βοηθούν στην φανέρωση μελλοντικών πραγμάτων, αντιδρούμε από άγνοια κάθε φορά όταν κάποιος με φρόνηση λέει, στηριζόμενος σε αυτά, κάτι σχετικό με όσα μας είναι άδηλα, και ισχυρίζεται μάλιστα ότι οι πράξεις του δεν υπαγορεύονται από φταρνίσματα και φωνές αλλά από ένα δαιμόνιο. Όμως θα απευθυνθώ σε σένα Πολύμνη που απορείς με τον Σωκράτη, τον άνθρωπο, ο οποίος με ταπεινότητα και απλότητα εξανθρώπισε την φιλοσοφία, ο οποίος δεν ονόμαζε το σημάδι φτάρνισμα ούτε τυχαία φράση αλλά με πολύ παραστατικό τρόπο το αποκαλούσε δαιμόνιο. Αντιθέτως εγώ, θα παραξενευόμουν, αν ένας άνδρας κορυφαίος στην διαλεκτική και στον χειρισμό των λέξεων, όπως ο Σωκράτης, έλεγε πως τα σημάδια του τα αποκαλύπτει όχι το δαιμόνιο αλλά το φτάρνισμα. Θα ήταν σαν να έλεγε κάποιος ότι πληγώθηκε από το βέλος και όχι μέσω του βέλους από τον τοξότη που έριξε το βέλος, ή πως η ζυγαριά μετράει το βάρος και όχι εκείνος που χειρίζεται την ζυγαριά. Φυσικά, το έργο δεν επιτελείται από το όργανο, αλλά από εκείνον που έχει το όργανο και το χρησιμοποιεί για να εκτελέσει το έργο. Όμως, όπως είπα, πρέπει να ακούσουμε το Σιμμία, αν έχει να πει κάτι, εφόσον αυτός γνωρίζει περισσότερα».

Ο Θεόκριτος τότε είπε: «Βέβαια, αλλά πρώτα απ' όλα, πρέπει να δούμε ποιοι είναι αυτοί που μπαίνουν, ή ιδίως ο ξένος που όπως φαίνεται μας φέρνει εδώ ο Επαμεινώνδας».

Κοιτάζοντας, λοιπόν, προς την πόρτα είδαμε τον Επαμεινώνδα να μπαίνει πρώτος και έπειτα οι φίλοι του που τον συνόδευαν, δηλαδή ο Ισμηνόδωρος, ο Βακχυλίδας, ο Μέλισσο, ο αυλητής. Έπειτα ακολουθούσε ένας ξένος με ευγενική μορφή, με πράο και καλοπροαίρετο χαρακτήρα που ήταν ντυμένος μεγαλόπρεπα. Αφού κάθισε δίπλα στον Σιμμία, ο αδελφός μου δίπλα σ' εμένα και οι άλλοι όπως έτυχε ο καθένας, σιωπήσαμε για λίγο και στην συνέχεια ο Σιμμίας στράφηκε στον αδελφό μου και είπε: «Λοιπόν, Επαμεινώνδα, με ποίο όνομα και ιδιότητα πρέπει να απευθυνόμαστε στον ξένο και ποια άραγε είναι η πατρίδα του; Γιατί έτσι συνήθως γίνεται η γνωριμία σε μια συνάντηση».

Ο Επαμεινώνδας αποκρίθηκε: «Θεάνωρ είναι, Σιμμία, το όνομα του ανθρώπου. Είναι Κροτωνιάτης στην καταγωγή και ένας από τους φιλοσόφους που δεν ντροπιάζει την μεγάλη φήμη

του Πυθαγόρα. Έκανε ένα μακρινό ταξίδι από την Ιταλία για να επισφραγίσει με αγαθές πράξεις τις αγαθές διδασκαλίες του Πυθαγόρα».

Ο ξένος τότε παίρνοντας τον λόγο είπε: «Σ' εσένα, Επαμεινώνδα, έχω ήδη εκθέσει τους λόγους για τους οποίους ταξίδεψα ως εδώ, αλλά θέλω να τους εκθέσω σε αυτούς και να τους έχω κριτές στην μεταξύ μας διαφορά. Όταν διαλύθηκαν στις διάφορες πόλεις οι εταιρείες των Πυθαγορείων, οι οποίοι νικήθηκαν στην εμφύλια διαμάχη, μια ομάδα από αυτούς τους στο Μεταπόντιο συνέχισαν να συγκεντρώνονται σε κάποιο σπίτι. Τότε οι οπαδοί του Κύλωνα έβαλαν φωτιά στο σπίτι και εξόντωσαν μεμιάς όλους εκτός από τον Φιλόλαο και τον Λύση, οι οποίοι, όντας ακόμα νέοι, κατάφεραν με την δύναμη και την ελαφράδα τους να περάσουν μέσα από τις φλόγες. Ο Φιλόλαος κατέφυγε στους Λευκανούς και από κει σώθηκε, καταφεύγοντας σε άλλους φίλους μας, που είχαν αρχίσει πάλι να συγκεντρώνονται και να κατέχουν μεγαλύτερη δύναμη από τους οπαδούς του Κύλωνα. Όσο για τον Λύση για κάμποσο καιρό κανείς δεν ήξερε πού πήγε, μέχρις ότου ο Γοργίας ο Λεοντίνος, επιστρέφοντας από την Ελλάδα στην Σικελία έδωσε στον Άρκεσο σίγουρες πληροφορίες, γιατί είχε συναντήσει τον Λύση ο οποίος ήταν εγκατεστημένος στην Θήβα. Ο Άρκεσος από την μεγάλη του επιθυμία να ξαναδεί τον Λύση αποφάσισε να ταξιδέψει ο ίδιος μέχρις εκεί, αλλά τα γηρατειά και η αδυναμία του δεν του το επέτρεπαν, γι' αυτό και μας επιφόρτισε να φέρουμε τον Λύση στην Ιταλία, αν ήταν ζωντανός, ή τα λείψανα του, αν τυχόν είχε πεθάνει. Όμως οι πόλεμοι, οι επαναστάσεις και τα τυραννικά καθεστώτα που μεσολάβησαν εμπόδισαν τους φίλους του να εκτελέσουν την αποστολή όσο ακόμη ζούσε ο Άρκεσος.

Όταν όμως το δαιμόνιο του Λύση, που είχε ήδη πεθάνει, μας υπέδειξε ξεκάθαρα τον θάνατο του, και οι άνθρωποι που το έμαθαν μας πληροφόρησαν, Πόλυμνη, σχετικά με τις φροντίδες εκ μέρους σας, καθώς και το πού ζούσε, το ότι του έτυχε δηλαδή να τον γηροκομήσουν και να τον φροντίσουν πλουσιοπάροχα στο φτωχό σπίτι σας, το ότι πέθανε ευχαριστημένος, αφού χαρακτηρίστηκε πατέρας των παιδιών σου, στάλθηκα εγώ, νέος και μόνος μου, από πολλούς και μεγαλύτερους μου, οι οποίοι έχουν χρήματα και θέλουν να δώσουν σε εσάς, σε αντάλλαγμα την ευγνωμοσύνη και την φιλία σας. Ο Λύσις είναι βέβαια θαμμένος σε τάφο ωραίο που του τον προσφέρατε, αλλά από τον ωραίο τάφο είναι πιο σπουδαία γι' αυτόν η ευγνωμοσύνη που ανταποδίδεται από τους φίλους και τους οικείους του προς τους εδώ φίλους του».

Αφού ο αδελφός μου εξέθεσε τούτα, ο Σιμμίας, κουνώντας δυο τρεις φορές επιδοκίμαστικά το κεφάλι, είπε: «Μεγάλος, πραγματικά μεγάλος άνθρωπος είναι ο Επαμεινώνδας και αιτία για τούτο είναι ο Πολύμνις αποδώ, που εξ αρχής ετοίμασε για τα παιδιά του την καλύτερη τροφή μέσω της φιλοσοφίας. Σχετικά με το θέμα όμως, μόνος σου, ξένε, να το ξεκαθαρίσεις μαζί τους. Όσο για τον Λύσι, πες μας, αν επιτρέπεται να μάθουμε, τον μετακινείς και τον μετοικίζεις στην Ιταλία ή θα τον αφήσεις να μείνει εδώ σ' εμάς, να μας έχει συνοίκους φιλικούς και αγαπητούς, όταν φτάσουμε εκεί;» Ο Θεάνωρ χαμογέλασε και είπε: «Απ' ό,τι φαίνεται, Σιμμία, ο Λύσις μένει εδώ, χωρίς να του έχει λείψει τίποτα απ' όσα του πρέπει, χάρη στον Επαμεινώνδα. Πράγματι, υπάρχει κάποια

ιδιαίτερη τελετή που εφαρμόζεται κατά τις ταφές των Πυθαγορείων και, αν δεν γίνει αυτή, θεωρούμε πως δεν έχουν το μακάριο τέλος που τους ταιριάζει. Όταν, λοιπόν, πληροφορηθήκαμε μέσα από τα όνειρά μας τον θάνατο του Λύσι (διότι υπάρχει κάποιο σημάδι, που εμφανίζεται στον ύπνο και μας επιτρέπει να διακρίνουμε αν πρόκειται για είδωλο ανθρώπου που έχει πεθάνει ή είναι ζωντανός), σε πολλούς μπήκε η σκέψη πως ο Λύσις είχε κηδευτεί στα ξένα διαφορετικά απ' ό,τι πρέπει και πως έπρεπε να τον μεταφέρουμε, ώστε εκεί (στην Ιταλία) να λάβει τις τιμές που το έθιμο ορίζει. Με αυτήν την σκέψη ήρθα και αφού οι ντόπιοι με οδήγησαν αμέσως στον τάφο κατά το βραδάκι έκανα χοές, καλώντας την ψυχή του Λύσι να κατεβεί και να μου ορίζει τι πρέπει να κάνω. Καθώς προχωρούσε η νύχτα, δεν είδα τίποτα, μου φάνηκε όμως πως άκουσα φωνή (που έλεγε) να μην κινώ τα ακίνητα, διότι το σώμα του Λύσι είχε κηδευτεί με κάθε ευλάβεια, πως η ψυχή του είχε ήδη κριθεί και πως, αφού της έλαχε άλλος δαίμων, είχε προχωρήσει σε άλλη γένεση. Πράγματι, το πρώι συνάντησα τον Επαμεινώνδα και αφού άκουσα με ποιον τρόπο έθαψε τον Λύσι, κατάλαβα πως είχε πλήρως εκπαιδευτεί ακόμη και στα απόρρητα από τον άνθρωπο εκείνον και είχε τον ίδιο δαίμονα να τον οδηγεί στην ζωή, αν τουλάχιστο δεν είμαι ανίκανος να διακρίνω από τον τρόπο πλεύσης τον καπετάνιο. Στ' αλήθεια, χιλιάδες είναι τα μονοπάτια της ζωής, αλλά λίγα εκείνα στα οποία οι δαίμονες οδηγούν τους ανθρώπους». Λέγοντας αυτά Ο θεάνωρ κοίταξε τον Επαμεινώνδα, λες και επισκοπούσε για μια ακόμη φορά την φύση και την μορφή του.

Όσα απάντησε ο Σιμμία στα λόγια του Γαλαξίδωρου δεν τα ακούσαμε, αυτός όμως είπε ότι ρώτησε κάποτε τον Σωκράτη σχετικά και δεν πήρε απάντηση, γι' αυτό και δεν τον ξαναρώτησε. Αρκετές φορές όμως, κάνοντάς τον παρέα, κατάλαβε πως θεωρούσε απατεώνες όσους υποστήριζαν ότι μέσω ονείρου ήλθαν σε επαφή με κάποιο θείο ον. Αντίθετα, έδινε προσοχή και ζητούσε λεπτομερείς πληροφορίες απ' όσους έλεγαν ότι άκουσαν κάποια φωνή. Γι' αυτόν τον λόγο και σε εμάς, που εξετάζαμε το θέμα μεταξύ μας, μας πέρασε από τον νου μήπως το δαιμόνιο του Σωκράτη δεν ήταν όραμα αλλά αίσθηση κάποιας φωνής ή κατανόηση κάποιου λόγου που έφθανε με κάποιον παράξενο τρόπο ως αυτόν, όπως ακριβώς στον ύπνο δεν υπάρχει βέβαια φωνή, αλλά έχοντας οι άνθρωποι την εντύπωση κάποιων λόγων, τους οποίους κατανοούν, θεωρούν ότι ακούν άλλους να μιλούν. Σε ορισμένους ανθρώπους η κατανόηση αυτού του είδους γίνεται στο όνειρο, εξαιτίας της ηρεμίας και της γαλήνης του σώματος όταν κοιμούνται. Όταν όμως είναι ξύπνιοι η ψυχή τους ελάχιστα μπορεί να ακούσει τα ανώτερα όντα. Πνιγμένοι καθώς είναι από τον θόρυβο των παθών, μέσα στην δίνη των αναγκών, δεν μπορούν να ακούσουν και να δώσουν σημασία σε όσα τους φανερώνονται. Αλλά ο νους του Σωκράτη, όντας καθαρός και απαλλαγμένος από τα πάθη, κα έχοντας ελάχιστη επαφή με το σώμα μόνο και μόνο για τις άμεσες ανάγκες, ήταν ευαίσθητος και λεπτοφυής, έτσι ώστε να αντιδρά άμεσα σε ό,τι έπεφτε επάνω του. Αυτό που έπεφτε θα μπορούσε κανείς να το παρουσιάσει όχι με ήχο αλλά με σκέψη του δαίμονος ο οποίος χωρίς να καταφύγει στην φωνή, άγγιζε άμεσα τον νου με το περιεχόμενο και μόνον αυτού που φανέρωνε. Γιατί η φωνή μοιάζει με χτύπημα στην ψυχή, που μέσα από τα αυτιά δέχεται έντονα τον λόγο, όταν συμβαίνει να μιλάμε οι άνθρωποι μεταξύ μας. Ο νους όμως ενός ανώτερου όντος

οδηγεί την κατάλληλη ψυχή, αγγίζοντάς την ελαφρά με την ιδέα που δημιούργησε, χωρίς να της χρειάζεται κάποιο χτύπημα. Και εκείνη ενδίδει στον θείο νου, καθώς το ανώτερο ον χαλαρώνει ή τονώνει τις ορμές της, όταν δεν είναι έντονες λόγω της αντίστασης που προβάλλουν τα πάθη, αλλά είναι ευλύγιστες και μαλακές, όπως τα χαλαρά ηνία. Αυτό δεν πρέπει να μας κάνει να απορούμε, σκεφτόμενοι, από την μια τα μικρά τιμόνια που στρίβουν μεγάλα πλοία, και από την άλλη, την ομαλή περιστροφή που προκαλείται με το άγγιγμα του χεριού, σε τροχούς κεραμοποιών. Τα πράγματα αυτά είναι άψυχα, αλλά είναι φτιαγμένα για να τρέχουν, οπότε, εξαιτίας της λειότητας, υπακούουν σε αυτό που τα κινεί, μόλις εφαρμοστεί πάνω τους ή ροπή, ενώ η ψυχή του ανθρώπου, καθώς είναι σε ένταση από χιλιάδες ορμές, σαν ένα τεντωμένο σχοινί, είναι κατά πολύ πιο πρόθυμη, αν κάποιος την αγγίζει με τον λόγο, να κλίνει και να κινηθεί προς αυτό που συνέλαβε. Πράγματι εδώ, στο νοητικό μέρος, έχουν την αρχή τους τα πάθη και οι ορμές και όταν τούτο αρχίζει να δονείται, έλκονται και έτσι τραβούν και τεντώνουν τον άνθρωπο.

Απ' αυτό καταλαβαίνουμε την τεράστια δύναμη που έχει ο νους. Γιατί τα οστά είναι αναισθητα, τα νεύρα, οι σάρκες, που είναι γεμάτες υγρά, και βαρύς, ακίνητος και αδρανής είναι ο όγκος που δημιουργούν. Την στιγμή όμως που η ψυχή βάλει κάτι στον νου της και στραφεί προς τα εκεί με ορμή, ο όγκος αυτός, αφού διεγερθεί και αποκτήσει ένταση σε όλα του τα μέρη, σαν να έχει αποκτήσει φτερά, προχωρεί προς την δράση. Είναι βέβαια δύσκολο ή αδύνατον να κατανοηθεί ο τρόπος με τον οποίο η ψυχή κινεί, διεγείρει και υποδιεκκύνει στο σώμα τι πρέπει να κάνει, κάνοντας δηλαδή μια σκέψη, η ψυχή παρασύρει τον όγκο με τις ορμές. Μια σκέψη όμως που γεννιέται στον νου δίχως φωνή, κινεί άσκοπα τον νου.

Έτσι νομίζω πως δεν θα έπρεπε να είμαστε δύσπιστοι, σχετικά με την δυνατότητα ένας νους να καθοδηγείται από έναν ανώτερο νου και μια ψυχή από μια πιο θεϊκή ψυχή, η οποία την αγγίζει απέξω με ένα είδος επαφής που επιτρέπει σε έναν ανώτερο νου να εντυπώνει τον νου μας, όπως το φως με την ανταύγεια του. Στην πραγματικότητα, γνωρίζουμε ο ένας το τι έχει στην σκέψη του ο άλλος μέσω της φωνής σαν να ψηλαφούμε στο σκοτάδι. Οι σκέψεις όμως των δαιμόνων ρίχνουν το φως τους στις ψυχές των ανθρώπων που κατέχονται από το δαιμόνιο, χωρίς να έχουν ανάγκη από φράσεις και λέξεις που οι άνθρωποι χρησιμοποιούν σαν σύμβολα, τις γνωρίζουν παρά μόνο εκείνοι που διαθέτουν, όπως ειπώθηκινε, κάποιο ιδιαίτερο και δαιμόνιο φέγγος.

Ωστόσο, το φαινόμενο της ομιλίας μπορεί να πείσει κάπως τους δύσπιστους. Πράγματι, ο αέρας, αφού λάβει μορφή από τους έναρθρους φθόγγους και γίνει εξ ολοκλήρου λόγος και φωνή, μεταβιβάζει την σκέψη στην ψυχή αυτού που ακούει. Επομένως, δεν είναι να απορεί κανείς, αν ο αέρας λόγω της ευαισθησίας του μετατρέπεται από αυτό που σκέφτηκαν οι δαίμονες και φανερώνει έτσι μέσα στην ψυχή των θείων και έξοχων ανδρών την σκέψη των δαιμόνων. Όπως ακριβώς τα χτυπήματα εκείνων που σκάβουν κάτω από την γη γίνονται αντιληπτά με την βοήθεια χάλκινων ασπίδων λόγω της αντήχησης, όταν οι ήχοι καθώς ανεβαίνουν από το βάθος της γης πέσουν επάνω τους, ενώ μέσα από άλλα αντικείμενα χάνονται χωρίς να γίνονται αντιληπτοί, έτσι και οι σκέψεις των δαιμόνων περνούν μέσα από όλους, αλλά ηχούν μόνο μέσα στους ανθρώπους που διαθέτουν αταραξία και νηνεμία στην ψυχή, δηλαδή σε αυτούς που αποκαλούμε ιερούς και

δαιμόνιους. Ο πολύς κόσμος όμως πιστεύει πως το δαιμόνιο εμπνέει μόνο τους ανθρώπους που κοιμούνται και θεωρεί ασυνήθιστο και απίστευτο να προκαλούν οι δαίμονες διέγερση σε ανθρώπους πού είναι σε πλήρη εγρήγορση. Είναι ακριβώς σαν να πίστευε κάποιος ότι ο μουσικός χρησιμοποιεί την λύρα του μόνο όταν είναι ξεκούρδιστη, ενώ όταν είναι συντονισμένη και κουρδισμένη δεν την αγγίζει ούτε την χρησιμοποιεί. Αυτό γίνεται γιατί δεν συνειδητοποιούν το αίτιο, δηλαδή την δυσαρμονία και την ταραχή που υπάρχει μέσα τους. Από αυτήν ήταν απαλλαγμένος ο Σωκράτης, ο φίλος μας, όπως είχε προείπει ο χρησμός που δόθηκε, όταν ο ίδιος ήταν ακόμη παιδί, στον πατέρα του. Τον πρόσταζε, λοιπόν, ο χρησμός να τον αφήσει να κάνει ό,τι του περνάει από τον νου, να μην ασκεί βία ούτε να συγκρατεί αλλά να αφήνει ελεύθερη την ορμή του παιδιού, να προσεύχεται μόνο γι' αυτόν στον Αγοραίο Δία και στις Μούσες και κατά τα άλλα να μη σκοτίζεται για τον Σωκράτη, επειδή, βέβαια, είχε μέσα του οδηγό στην ζωή ανώτερο από χίλιους δασκάλους και παιδαγωγούς».

«Έτσι αντιλαμβανόμαστε εμείς, Φειδόλαε, το δαιμόνιο του Σωκράτη, τόσο όσο ήταν ζωντανός όσο και τώρα που έχει πεθάνει, και περιφρονούμε εκείνους που μιλούν παραπλανητικά για τυχαίες φράσεις, φταρνίσματα και άλλα παρόμοια. Όσα, πάλι, ακούσαμε τον Τίμαρχο τον Χαιρωνέα να λέει σχετικά δεν ξέρω μήπως μοιάζουν με μύθο περισσότερο παρά με λόγους και είναι καλύτερα να τα αποσιωπήσουμε».

«Όχι βέβαια», είπε ο Θεόκριτος, «μίλησέ μας αναλυτικά και γι' αυτά, διότι υπάρχουν σημεία όπου και το μυθώδες αγγίζει την αλήθεια, έστω κι αν δεν το κάνει με τρόπο αυστηρό. Πρώτ' απ' όλα όμως πες ποιος ήταν αυτός ο Τίμαρχος, γιατί δεν γνώριζα τον άνθρωπο».

«Και είναι πολύ φυσικό, Θεόκριτε», είπε ο Σιμμίας, «γιατί αυτοκτόνησε πολύ νέος, αφού ζήτησε από τον Σωκράτη να τον θάψει κοντά στον Λαμπροκλή, του Σωκράτη τον γιο, που είχε πεθάνει λίγες μέρες πριν απ' αυτόν και ήταν φίλος και συνομήλικός του».

Η ιστορία του Τίμαρχου

Αυτός (ο Τίμαρχος), λοιπόν, επιθυμώντας να μάθει την δύναμη που είχε το δαιμόνιο του Σωκράτη – γιατί ήταν νέος ευγενικής καταγωγής και είχε ήδη αρχίσει να ασχολείται με την φιλοσοφία – αφού το ανακοίνωσε μόνο σ' εμένα και στον Κέβητα, κατέβηκε στο άντρο του Τροφωνίου, έχοντας κάνει όλες τις απαραίτητες τελετουργίες γύρω από το μαντείο και, αφού έμεινε κάτω δυο νύχτες και μια μέρα, ενώ οι περισσότεροι ήταν σε απόγνωση και οι δικοί τον θρηνούσαν, ανέβηκε το πρωί με πρόσωπο χαρούμενο. Προσκύνησε τον θεό και, μόλις κατάφερε να ξεφύγει από το πλήθος που τον τριγύριζε, μας διηγήθηκε πολλά θαυμάσια πράγματα που είδε και άκουσε.

Είπε πως κατέβηκε στο μαντείο και αρχικά συνάντησε γύρω του ζοφερό σκοτάδι. Μετά όμως αφού προσευχήθηκε, παρέμεινε ξαπλωμένος για κάμποση ώρα, χωρίς να αντιλαμβάνεται καθαρά αν ήταν ξύπνιος ή ονειροπολούσε. Του φάνηκε, όμως, ότι άκουσε έναν κρότο δυνατό και δέχτηκε χτύπημα στο κεφάλι και καθώς άνοιξαν οι ραφές του κρανίου του η ψυχή του βγήκε έξω. Καθώς έφευγε από το σώμα η ψυχή αναμειγνυόταν με αέρα διαυγή και καθαρό και ένιωθε χαρά.

Κατ' αρχάς του φάνηκε πως τότε ανέπνεε, ξανά ενώ ήταν για αρκετό χρόνο πιεσμένη, και πως έγινε μεγαλύτερη απ' ό,τι πριν, σαν ιστίο που ξεδιπλώνεται. Στην συνέχεια του φάνηκε ότι άκουσε ένα αμυδρό σφύριγμα πάνω από το κεφάλι του και ο ήχος που έβγαζε ήταν σαν μια γλυκιά φωνή.

Κοιτάζοντας προς τα πάνω, δεν είδε πουθενά την γη, αλλά κάποια νησιά που έλαμπαν με ένα απαλό φως, τα οποία αντάλασαν διαδοχικά μεταξύ τους χρώματα σαν να ήταν βαφές, ενώ ταυτόχρονα το φως άλλαζε κι αυτό ανάλογα με τις αποχρώσεις.¹ Φαίνονταν αναρίθμητα και υπερφυσικά σε μέγεθος. Ήταν όλα στρογγυλά, αλλά ίσα σε μέγεθος. Του φάνηκε ότι κινούνταν κυκλικά και ο αιθέρας γύρω τους σιγοσφύριζε μελωδικά. Όλοι αυτοί οι γλυκείς ήχοι συνταιριάζονταν στην ομαλή τους κίνηση, γιατί η γλυκύτητά τους παραγόταν από την συναρμογή όλων των κινήσεων.² Ανάμεσα τους απλωνόταν μια θάλασσα ή λίμνη, η οποία έλαμπε από τις ακτινοβολίες των διαφόρων χρωμάτων που αναμιγνύονταν με το γαλάζιο χρώμα της.³ Μερικά από τα νησιά λίγα καθώς έπλεαν στην θάλασσα περνούσαν από ένα πέρασμα και μεταφέρονταν πέρα από το ρεύμα,⁴ ενώ πολλά άλλα παρασύρονταν από αυτό.⁵ Το θαλάσσιο ρεύμα γλιστρούσε από κάτω ακολουθώντας μια ομαλή κυκλική κίνηση.

Η θάλασσα σε μερικά σημεία είχε μεγάλο βάθος, ειδικά προς τον νότο, αλλού υπήρχαν μικρά και αβαθή τενάγη.⁶ Σε κάποια σημεία δημιουργούσε πλημμυρίδα και άμπωτη, αλλά όχι σε μεγάλη έκταση.⁷ Το χρώμα του νερού ήταν αλλού καθαρό σαν του πελάγους και αλλού δεν ήταν καθαρό αλλά θολό σαν της λίμνης.⁸ Όσο για την πλημμυρίδα της θάλασσας, μόλις τα νησιά την ξεπερνούσαν,⁹ τα έφερνε πίσω ξανά, αλλά όχι στο σημείο εκκίνησης, δηλαδή δεν ήταν απλώς μια κυκλική κίνηση, αλλά κάθε φορά υπήρχε ελαφρά μετατόπιση, ώστε να δημιουργείται έλικα κατά την περιστροφή.¹⁰ Η θάλασσα που περιέβαλλε τα νησιά είχε στο μεσαίο και μεγαλύτερο μέρος της ζώνης μια κλίση ελάχιστα μικρότερη από τα οκτώ μέρη του όλου,¹¹ όπως τουλάχιστον φαινόταν στον Τίμαρχο. Είχε επίσης δυο μεγάλα στόμια¹² στα οποία ξεχύνονταν δυο πύρινα ποτάμια, αλλά διαμετρικά αντίθετα, έτσι που τα νερά να χωρίζονται, να αφρίζουν και το γαλάζιο της χρώμα να ασπρίζει.

¹ Ο Τίμαρχος βρίσκεται πολύ πέρα από την Γη και βλέπει τον ουρανό. Τα νησιά που περιγράφει εδώ είναι τα άστρα όπου κυβερνούν οι θεοί. Είναι οι «νήσοι των μακάρων» της ελληνικής παράδοσης.

² Πρόκειται για την αρμονία των σφαιρών, την οποία λέγεται ότι άκουγε ο Πυθαγόρας. Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι σύμφωνα με τους Πυθαγόρειους τα άστρα κινούνται με ταχύτητα ανάλογη με την απόστασή τους και εκπέμπουν ανάλογους ήχους, άλλους χαμηλότερους και άλλους υψηλότερους. Ο Πλούταρχος λέει ότι οι ψυχές δεν ακούνε την μουσική αυτήν κατά την διάρκεια των εκλείψεων. Βλέπε «Περί του εμφανιζομένου προσώπου των κύκλων της σελήνης».

³ Η θάλασσα υποδηλώνει την έναστρη ουράνια σφαίρα που φαίνεται να κινείται ακατάπαυστα.

⁴ Το ρεύμα είναι ο ισημερινός που φαίνεται να κινείται με μεγαλύτερη ταχύτητα, και τα νησιά είναι οι πλανήτες που έχοντας ίδια κίνηση εκτρέπονται κινούμενοι βόρεια ή νότια του ισημερινού. Το πέρασμα είναι ο ζωδιακός.

⁵ Αυτά τα άλλα νησιά είναι οι απλανείς αστέρες οι οποίοι αφού δεν έχουν ίδια κίνηση (ή μάλλον ελάχιστη και μη παρατηρήσιμη) παρασύρονται από την γενική κίνηση του έναστρου ουρανού.

⁶ Το μεγάλο βάθος στον νότιο ισημερινό είναι η περιοχή όπου δεν υπάρχουν άστρα, ενώ τα αβαθή τενάγη είναι ο γαλαξίας και άλλα αστρικά συμπλέγματα και νεφελώματα.

⁷ Σύμφωνα με την πυθαγόρεια θεωρία το σύμπαν αναπνέει και η εκπνοή και η εισπνοή και αυτό περιγράφεται εδώ σαν πλημμυρίδα και άμπωτη.

⁸ Είναι η υποσελήνια περιοχή, από την Σελήνη ως την Γη.

⁹ Εδώ περιγράφεται η κίνηση των πλανητών βόρεια και νότια του ισημερινού.

¹⁰ Η τροχιά ενός πλανήτη σε σχέση με ένα σταθερό σημείο, όπως είναι ο ήλιος ή κάποιο άστρο, είναι ελικοειδής.

¹¹ Δηλαδή τα 8/60 του μεσημβρινού που είναι 48 μοίρες, που είναι η απόσταση ανάμεσα στα ακραία όρια (βόρεια και νότια του ισημερινού) της εκλειπτικής. Σύμφωνα με την σύγχρονη αστρονομία είναι 47 μοίρες.

¹² Είναι τα σημεία τομής του ζωδιακού και του κύκλου του γαλαξία.

Αυτό το θέαμα έβλεπε και ένιωθε μια αγαλλίαση. Κοιτάζοντας όμως κάτω, είδε ένα μεγάλο χάσμα, στρογγυλό σαν κομμένη σφαίρα,¹³ φοβερό πολύ και βαθύ, γεμάτο σκοτάδι, που δεν έμενε ήρεμο, αλλά ταραζόταν και συχνά φούσκωνε σαν κύμα και ανέβαινε προς τα πάνω. Από εκεί ακούγονταν πολυάριθμα μουγκανητά και στεναγμοί μυριάδων ζώων, κλάματα παιδιών και ανάκατοι οδυρμοί ανδρών και γυναικών, κάθε είδους θόρυβοι και χτύποι, που ακούγονταν από τα βάθη αμυδροί, και όλα αυτά του προκάλεσαν μεγάλο τρόμο.

Μετά από λίγο κάποιος, τον οποίο δεν έβλεπε του είπε:¹⁴ «Τίμαρχε, τι θα ήθελες να μάθεις;»

Αυτός αποκρίθηκε: «Τα πάντα, γιατί υπάρχει άραγε κάτι που δεν είναι αξιοθαύμαστο;»

«Αλλά εμείς», του είπε η φωνή, «ελάχιστη σχέση έχουμε με όσα συμβαίνουν στον επάνω κόσμο, γιατί άλλοι θεοί τα εποπτεύουν. Η επικράτεια, όμως, της Περσεφόνης,¹⁵ την οποία διευθύνουμε εμείς, που είναι μια από τις τέσσερις και της οποίας όριο είναι η Στύγα,¹⁶ μπορείς να την δεις αν θέλεις.

«Και ποιά είναι η Στύγα», ρώτησε.

«Η οδός προς τον Άδη», του απάντησε η φωνή, «που από την Γη ξεκινάει και με την κορυφή της διαχωρίζει το φως. Δηλαδή, όπως βλέπεις, ανεβαίνει από τον Άδη¹⁷ προς τα πάνω, και στα σημεία όπου στριφογυρνώντας αγγίζει το φως χωρίζει αυτήν την τελευταία επικράτεια του σύμπαντος από τις άλλες. Παρόμοια, τέσσερις είναι βέβαια οι αρχές των πάντων: η πρώτη της ζωής, η δεύτερη της κίνησης, η τρίτη της γέννησης και η τελευταία της φθοράς. Η Μονάδα συνδέει την πρώτη με την δεύτερη, στην περιοχή του αοράτου.¹⁸ ο Νους συνδέει την δεύτερη με την τρίτη, στην περιοχή του Ηλίου· η Φύση συνδέει την τρίτη με την τέταρτη, στην περιοχή της Σελήνης. Σε κάθε σύνδεσμο κάθεται μια Μοίρα, που κρατάει τα κλειδιά και είναι θυγατέρα της Ανάγκης: στον πρώτο η Άτροπος, στον δεύτερο η Κλωθώ, σε εκείνον στην περιοχή της Σελήνης η Λάχεσις και γύρω απ' αυτήν γίνεται η καμπή της γέννησης.¹⁹ Τα άλλα νησιά τα κατέχουν θεοί, αλλά η Σελήνη ανήκει στους γήινους δαίμονες και είναι πέρα από την Στύγα, γιατί είναι πράγματι ψηλότερα από αυτήν, αν και η Στύγα την αγγίζει και καταλαμβάνει ένας μέρος της, μία φορά σε εκατόν εβδομήντα επτά μέρες.²⁰ Όταν η Στύγα πλησιάζει, οι ψυχές φωνάζουν τρομαγμένες, γιατί ο Άδης αρπάζει πολλές που γλιστράνε προς τα κάτω, ενώ άλλες που κολυμπούν στο κάτω μέρος τις τραβάει η Σελήνη προς τα πάνω.²¹ Για αυτές είναι η κατάλληλη στιγμή επειδή, έφθασαν στο τέλος του κύκλου των γεννήσεων. Αυτό όμως δεν συμβαίνει με τις μιαιρές και ακάθαρτες ψυχές επειδή η Σελήνη με

¹³ Πρόκειται για το κάτω ημισφαίριο της Γης.

¹⁴ Ήταν ένας δαίμονας, κάτοικος της Σελήνης. Οι δαίμονες των αρχαίων Ελλήνων ήταν κάτι σαν τους αγγέλους των χριστιανών. Ήταν αγαθοποιά πνεύματα.

¹⁵ Η περιοχή την οποία εξουσιάζει η Περσεφόνη είναι η Σελήνη.

¹⁶ Οι τέσσερις περιοχές είναι (1) η περιφέρεια της ουράνιας σφαίρας, (2) η περιοχή ανάμεσα στην ουράνια σφαίρα και στην τροχιά του Ηλίου, (3) η περιοχή ανάμεσα στην τροχιά του Ηλίου και της Σελήνης, (4) η επικράτεια της Περσεφόνης από την Σελήνη ως την Γη. Η Στύγα είναι η κωνική σκιά που ρίχνει η Γη πάνω στην Σελήνη.

¹⁷ Ο Άδης είναι η ίδια η Γη.

¹⁸ Δηλαδή στην περιφέρεια της ουράνιας σφαίρας.

¹⁹ Ο κύκλος της γέννησης και του θανάτου, μέσω του τροχού των ατέλειωτων επαναγεννήσεων.

²⁰ Κάθε έξι σεληνιακούς μήνες, όπου κάθε σεληνιακός μήνας έχει 29,5 ημέρες.

²¹ Αυτό γίνεται στην έκλειψη της Σελήνης, όπου η σκιά της Γης πέφτει επάνω της.

αστροπελέκια και φοβερά μουγκρητά δεν τις αφήνει να πλησιάσουν, οπότε, θρηνώντας την μοίρα τους γλιστρούν και σύρονται κάτω όπως βλέπεις για μια άλλη γέννηση».

«Μα εγώ δεν βλέπω τίποτε άλλο», είπε ο Τίμαρχος, «εκτός από αστέρια πολλά που πάλλονται γύρω από το χάσμα· μερικά βυθίζονται σε αυτό και άλλα αναπηδούν προς τα πάνω».

«Βλέπεις βέβαια», είπε η φωνή, «τους ίδιους τους δαίμονες, αλλά δεν το ξέρεις. Αυτό που συμβαίνει είναι το εξής: κάθε ψυχή έχει μερίδιο στον νου· δεν υπάρχει ψυχή που να μην διαθέτει λογική και νου. Παρ' όλα αυτά το μέρος της ψυχής που θα αναμιχθεί με την σάρκα και τα πάθη αλλοιώνεται και στρέφεται εξαιτίας των ηδονών και των οδυνών προς το άλογο. Ωστόσο, δεν αναμιγνύονται όλες οι ψυχές με τον ίδιο τρόπο. Μερικές βυθίζονται πλήρως στο σώμα και καθώς συνταράζονται ολόκληρες, άγονται και φέρονται στην ζωή τους από τα πάθη. Άλλες αναμιγνύονται εν μέρει και αφήνουν έξω το πιο καθαρό τους μέρος, το οποίο δεν παρασύρεται αλλά επιπλέει και αγγίζει το κεφάλι του ανθρώπου, όπως μια σημαδούρα για εκείνον που είναι βυθισμένος στο νερό. Αυτό το μέρος συγκρατεί την ψυχή στο μέτρο που εκείνη υπακούει και δεν κυριαρχείται από τα πάθη. Αυτό, λοιπόν, που κινείται υποβρύχια μέσα στο σώμα λέγεται ψυχή, ενώ εκείνο που μένει έξω από την φθορά οι πολλοί το ονομάζουν νου και νομίζουν ότι βρίσκεται μέσα τους, όπως ακριβώς νομίζουν και για τα αντικείμενα που καθρεπτίζονται ότι βρίσκονται μέσα στους καθρέφτες. Όσοι όμως έχουν ορθή αντίληψη θεωρούν ότι βρίσκεται έξω από το σώμα και το ονομάζουν δαίμονα.

Στα άστρα, λοιπόν, που σου φαίνονται ότι βυθίζονται και σβήνουν, Τίμαρχε», είπε η φωνή, «να ξέρεις πως βλέπεις τις ψυχές που βυθίζονται ολόκληρες μέσα στα σώματα. Εκείνα πάλι που σου φαίνονται ότι λάμπουν ξανά και επανεμφανίζονται, αναπηδώντας από κάτω και τινάζοντας από πάνω τους την ομίχλη και το ζοφερό σκοτάδι σαν να είναι λάσπη, να ξέρεις πως είναι οι ψυχές που βγαίνουν από τα σώματα μετά τον θάνατο και πλέουν πάλι προς τα πάνω. Όσο για εκείνα που κινούνται πιο ψηλά, είναι οι δαίμονες των ανθρώπων, που λέγεται ότι διαθέτουν νου. Προσπάθησε να διακρίνεις τον σύνδεσμο, δηλαδή με ποιον τρόπο συνάπτεται με την ψυχή».

Ακούγοντας αυτά, ο Τίμαρχος κοίταξε με μεγαλύτερη προσοχή και είδε ότι από τα αστέρια άλλα ανασαλεύονταν λιγότερο και άλλα περισσότερο, όπως βλέπουμε να κουνιούνται στην θάλασσα οι φελλοί, με τους οποίους σημαδεύουν τα δίχτυα τους οι ψαράδες: ορισμένοι σχημάτιζαν με την κίνησή τους μια έλικα συγκεχυμένη και ανώμαλη, παρόμοια με τα αδράχτια που κλωθογουρίζουν και δεν μπορούν να συγκρατήσουν ευθεία την κίνηση τους.

Του είπε επίσης η φωνή ότι τα άστρα που διέγραφαν ευθεία και ομαλή κίνηση σχετίζονταν με ψυχές ευπειθείς χάρη στην σωστή ανατροφή και στην καλλιέργειά τους, εφόσον το άλογο μέρος τους δεν ήταν πολύ σκληροτράχηλο και άγριο. Εκείνα πάλι που εκτρέπονταν επανειλημμένα προς τα πάνω και προς τα κάτω με άτακτο και ανώμαλο τρόπο, σαν να προσπαθούσαν να ξεφύγουν από κάποια δεσμά, πάλευαν με χαρακτήρες ατίθασους και ανάγωγους λόγω της απαιδευσίας· άλλοτε υπερίσχυαν και τους έφερναν στον σωστό δρόμο και άλλοτε λύγιζαν από τα πάθη και παρασύρονταν από τα λάθη, πρόβαλλαν όμως εκ νέου αντίσταση και επιβάλλονταν με την βία. Σαν χαλινάρι είναι τα δεσμά, που προσδένουν το άλογο μέρος της ψυχής και όταν ο δαίμονας

τραβήξει με δύναμη αυτό το χαλινάρι, προκαλεί την λεγόμενη μεταμέλεια για τα αμαρτήματα και την ντροπή βέβαια για τις ηδονές που είναι ανεπίτρεπτες και αχαλίνωτες. Αυτό μοιάζει με οδυνηρό εσωτερικό χτύπημα της ψυχής, η οποία χαλιναγωγείται έτσι από τον κυρίαρχο και κυβερνήτη νου, μέχρις ότου τιμωρούμενη έτσι γίνει πειθήνια και φιλική σαν πράο κατοικίδιο ζώο και αισθάνεται τον δαίμονα, χωρίς χτυπήματα και πόνους, αλλά με σύμβολα και σημεία.

«Αυτές, λοιπόν, κάποια στιγμή οδηγούνται σιγά-σιγά εκεί που πρέπει και αποκτούν την ορθή συμπεριφορά. Από εκείνες τις ευπειθείς ψυχές, που υπακούουν εξαρχής και από την γέννηση τους στον δαίμονα, προέρχεται το γένος των μάντεων και των θεόπνευστων ανθυρώπων. Μια απ' αυτές είναι, όπως έχεις ακούσει, και η ψυχή του Ερμότιμου του Κλαζομένιου που εγκατέλειπε το σώμα τόσο την νύχτα όσο και την ημέρα και ταξίδευε σε ξένα μέρη κι έπειτα πάλι επέστρεφε, έχοντας παρευρεθεί σε πολλά σπουδαία γεγονότα και συνάξεις που γίνονταν σε μακρινά μέρη, μέχρις ότου η γυναίκα του παρέδωσε το άδειο από ψυχή σώμα στους εχθρούς του, οι οποίοι το έκαψαν μέσα στο σπίτι. Τούτο ίσως δεν είναι αληθινό, γιατί δεν έβγαινε η ίδια η ψυχή από το σώμα, αλλά, υπακούοντας στον δαίμονα και χαλαρώνοντας τα δεσμά, έδινε στον δαίμονα την δυνατότητα να τριγυρίζει και να περιπλανιέται, ώστε, βλέποντας και ακούγοντας πολλά απ' όσα γίνονταν, έπειτα να της τα ανακοινώνει. Όσο γι εκείνους που αφάνισαν το σώμα του, ενώ κοιμόταν, τιμωρούνται μέχρι και σήμερα στον Τάρταρο. Αυτά θα τα μάθεις καλύτερα μετά από τρεις μήνες, νεαρέ μου.²² Τώρα όμως είναι ώρα να φύγεις».

Όταν σταμάτησε να μιλά η φωνή, ο Τίμαρχος ήθελε να γυρίσει και να δει ποιος ήταν αυτός που του μιλούσε. Ένωσε όμως και πάλι εκείνον τον μεγάλο πόνο στο κεφάλι, σαν να του το πίεζε κάποιος βίαια και δεν είχε πλέον επίγνωση και αίσθηση για ό,τι συνέβαινε. Μετά από λίγο όμως που συνήλθε, είδε πως βρισκόταν ξαπλωμένος στο άντρο του Τροφωνίου, κοντά στην είσοδο, εκεί όπου είχε ξαπλώσει εξαρχής.

Αυτή είναι, λοιπόν, η διήγηση του Τιμάρχου. Καθώς όμως, επιστρέφοντας στην Αθήνα, τρεις μήνες αργότερα πέθανε, όπως η φωνή είχε προβλέψει, εμείς έκπληκτοι το ανακοινώσαμε στον Σωκράτη, ο οποίος μας επέπληξε γιατί δεν του το είπαμε όσο ακόμη ο Τίμαρχος ήταν ζωντανός, επειδή θα ήθελε πολύ να ακούσει τον ίδιο και να του κάνει κάποιες διευκρινιστικές ερωτήσεις.

«Εγώ προσωπικά», είπε ο Θεάνωρ «λέω πως πρέπει να αφιερωθεί στον θεό η διήγηση του Τιμάρχου, ένα αφιέρωμα ιερό και απαραβίαστο. Ωστόσο εκπλήσσομαι που ορισμένοι δυσπιστούν με όσα λέει ο ίδιος ο Σαμίας. Ενώ μιλούν για ιερούς κύκνους, φίδια, σκύλους και άλογα, δεν πιστεύουν πως υπάρχουν άνθρωποι θείοι και αγαπημένοι των θεών, μολονότι θεωρούν πως ο θεός δεν αγαπάει τα πουλιά αλλά κυρίως τους ανθρώπους. Όπως ακριβώς, λοιπόν, ο άνθρωπος που αγαπάει τα άλογα δεν φροντίζει εξίσου όλα τα άλογα, αλλά διαλέγει πάντα κάποιο που είναι το καλύτερο και το ξεχωρίζει, το ασκεί, το θρέφει μόνος του και το αγαπά ιδιαίτερα, έτσι και τα όντα που βρίσκονται πάνω από εμάς, αφού ξεχωρίσουν, όπως θα λέγαμε, από το κοπάδι τους

²² Μετά από τρεις μήνες ο Τίμαρχος πέθανε.

καλύτερους, κρίνοντας πως είναι άξιοι να τύχουν ιδιαίτερης και ξεχωριστής παιδείας, τους οδηγούν στον σωστό δρόμο όχι με χαλινάρια και μαστίγια, αλλά με την λογική μέσω συμβόλων. Οι πολλοί όμως δεν γνωρίζουν τίποτε γι' αυτά τα σύμβολα. Πράγματι, ούτε τα περισσότερα σκυλιά αναγνωρίζουν τα σημάδια των κυνηγών ούτε τα συνηθισμένα άλογα γνωρίζουν τα σημάδια των ιππέων, ενώ όσα έχουν εκπαιδευτεί, με το παραμικρό σφύριγμα ή ήχο με τα χείλη, καταλαβαίνουν αμέσως το πρόσταγμα και κάνουν εύκολα αυτό που πρέπει. Φαίνεται μάλιστα πως και ο Όμηρος γνωρίζει την διαφορά για την οποία μιλάμε, όταν κάποιους από τους μάντις τους αποκαλεί οιωνοπόλους και ιερείς, ενώ για άλλους λέει ότι καταλαβαίνουν την γλώσσα των θεών και την σκέψη τους, προφητεύοντας έτσι το μέλλον:

«Απ' αυτούς ο Έλενος, ο αγαπημένος γιος του Πριάμου, ένιωσε στην καρδιά του την απόφαση που πήραν οι θεοί στο συμβούλιό τους»,

και

«Όταν εγώ άκουσα την φωνή των αθανάτων θεών»

Όπως ακριβώς τις αποφάσεις των βασιλέων και των στρατηγών οι πολλοί πληροφορούνται και μαθαίνουν με πυρσούς, αναγγελίες κηρύκων και σαλπίσματα, ενώ στους έμπιστους και φίλους τις αποκαλύπτουν οι ίδιοι, έτσι και το θείο με λίγους συνομιλεί απευθείας και σπάνια, ενώ στους πολλούς δίνει σημάδια, που συνιστούν την λεγόμενη μαντική τέχνη. Οι θεοί πράγματι, πολύ λίγων ανθρώπων καθοδηγούν την ζωή, εκείνων που θα θελήσουν να τους κάνουν ευδαίμονες και θεϊούς. Γιατί οι ψυχές, που είναι απαλλαγμένες από την γέννηση και ξένοιαστες από το σώμα, σαν να έχουν τελειώς απελευθερωθεί, είναι οι δαίμονες που φροντίζουν για τους ανθρώπους, σύμφωνα με τον Ησίοδο. Όπως ακριβώς τους αθλητές, που εγκατέλειψαν την άσκηση λόγω των γηρατειών, δεν εγκαταλείπει η αγάπη για τις τιμές και για το σώμα, αλλά βλέποντας άλλους να ασκούνται ευχαριστιούνται, τους ενθαρρύνουν και τρέχουν μαζί δίπλα τους, έτσι και όσοι άφησαν τους αγώνες της ζωής και έγιναν λόγω της ψυχικής τους τελειότητας δαίμονες, δεν περιφρονούν τις πράξεις των ανθρώπων εδώ κάτω, τις συζητήσεις και τους αγώνες τους, αλλά, όντας ευμενείς σε όσους γυμνάζονται για να φθάσουν στον ίδιο με αυτούς στόχο και συμεριζόμενοι την αγάπη τους να διακριθούν, τους ενθαρρύνουν προς την αρετή και συμμετέχουν στην αναζήτησή της, όταν τους βλέπουν να αγωνίζονται και να έχουν προσεγγίσει ήδη αυτό που ελπίζουν. Πράγματι, το δαιμόνιο δεν συνοδεύει ανθρώπους στην τύχη, αλλά, όπως στην περίπτωση αυτών που κολυμπούν στην θάλασσα, δηλαδή εκείνους που βρίσκονται στα ανοιχτά και μακριά από την στεριά τους παρατηρούν απλώς σιωπηλά όσοι στέκονται στην στεριά, ενώ ακολουθούν γρήγορα εκείνους που έχουν πλησιάσει και μπαίνοντας μαζί τους στο νερό, τους βοηθούν με τα χέρια και τα λόγια και τους τραβούν από μέσα. Παρόμοιος είναι ο τρόπος που ενεργεί το δαιμόνιο. Όσο είμαστε βυθισμένοι στα εγκόσμια και αλλάζουμε σώματα πολλά, σαν οχήματα, μας αφήνει να

αγωνιζόμαστε μόνοι μας και να επιμένουμε, προσπαθώντας με την δική μας δύναμη να βγούμε στο λιμάνι. Όταν πρόκειται όμως για ψυχή που έχει περάσει από πολλές γεννήσεις, έχει κάνει για πολύ σπουδαίους αγώνες, έχει δείξει κουράγιο, και, καθώς τελειώνει η περίοδος των γεννήσεων, αφηφώντας τους κινδύνους βάζοντας τα δυνατά της να βγει, πλησιάζοντας με πολύ ιδρώτα στον ανώτερο κόσμο, ο θεός δεν θεωρεί άσκοπο να βοηθήσει την ψυχή αυτήν ο οικείος σε αυτήν δαίμονας και μάλιστα τον αφήνει αν έχει διάθεση να το κάνει. Ο κάθε δαίμονας έχει διάθεση να σώσει με τις παροτρύνσεις του την ψυχή, αν δεν τον υπακούσει όμως, την εγκαταλείπει, και αυτή δεν έχει πλέον ευτυχές τέλος».